

Marie Curie EU High Level Scientific Conference Series Multidimensional Translations (MuTra)

Bécs, 2007. április 30.

Votisky Anna

2007. április 30. és május 4. között rendezték meg Bécsben a Multidimensional Translations – MuTra: *LSP Translation Scenarios* (Szakszövegek fordítása) címet viselő konferenciát a *Marie Curie EU High Level Scientific Conference Series* harmadik állomásaként. A sorozat első konferenciáját a németországi Saarbrückenben tartották 2005. május 2. és 6. között, *Challenges of Multidimensional Translation* (A multidimenzionális fordítás kihívásai) címmel. Ezt követte a 2006. május 1. és 5. között Koppenhágában megrendezett konferencia, mely *Audiovisual Translation Scenarios* címen az audiovizuális fordítás témakörét járta körül.

A konferenciasorozat története azonban nemcsak három évre nyúlik vissza. A MuTra elődje az *Euroconferences* triásza volt, amelyet 2002-ben Prágában, 2003-ban Aarhusban, 2004-ben pedig Saarbrückenben rendeztek meg.

A 2007-es konferencia szervezője – elődeihez hasonlóan – a saarlandi egyetemhez tartozó Advanced Translation Research Center (ATRC) volt Prof. Dr. Heidrun Gerzymisch-Arbogast vezetésével, az esemény helyszínéül pedig a bécsi egyetem Gerhard Budin által vezetett Fordítástudományi központja (Zentrum für Translationswissenschaft, Universität Wien) szolgált.

A Bécsben rendezett konferencián összesen 84-en vettek részt, az alábbi országokból: Egyesült Királyság, Ausztria, Belgium, Ciprus, Dánia, az Egyesült Államok, Franciaország, Horvátország, Kamerun, Kína, Lengyelország, Magyarország, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svájc, Svédország és Törökország. A résztvevők több mint fele tartott előadást. Az öt nap alatt összesen 57 előadás hangzott el (egyenként 45 percesek az őket követő vitával, beszélgetéssel együtt); ezekből minden napra átlagosan 2-3 plenáris előadás jutott, ez utóbbiból a konferencia öt napja alatt összesen 13. Ezeken kívül a résztvevők számára 4 workshopot is biztosítottak a szervezők, valamint – az esemény záróakkordjaként – egy plenáris vitát. A programok mennyiségéből adódóan a konferencia legnagyobb része két teremben párhuzamosan zajló szekciókból állt.

A konferencia nyitóelőadását Daniel Gile (Párizs/Lyon) tartotta, őt követte Klaus Schubert (Flensburg), Jan Engberg (Aarhus), Lew Zybatow (Innsbruck), majd pedig Reinhard Hoheisel (DGT-DE, Európai Bizottság) plenáris előadása. A plenáris előadásokat a második napon Klaus Mudersbach (Heidelberg) és Heidrun Gerzymisch-Arbogast, a harmadikon Mary Snell-Hornby (Bécs) és Minako O'Hagen (Dublin), a negyediken Delia Chiaro (Bologna/

Forlí) és Ernst-August Gutt (SIL), az utolsó napon pedig Jorge Diaz-Cintas (Roehampton) és Gerhard Budin (Bécs) tartották. A napi program minden reggel plenáris előadással indult, ezt követően pedig – a nap végéig – egyszerre két előadás közül lehetett választani. A második naptól kezdve napi egy workshop is lezajlott, az elsőt Joel Snyder (National Captioning Institute, USA) vezette a hangos leírásról (audio description), a másodikat Andrew Lambourne (SysMedia/London) és Carlo Eugeni (Nápoly) tartották a siketek számára készülő feliratozás elméletéről és gyakorlatáról (*Theory and Practice in Respeaking for the Deaf*). A harmadik a nagyothallók számára készült feliratokról szólt Joselia Neves (Leira, Portugália) vezetésével (*Subtitling for the Hard-of-Hearing*), az utolsót pedig Annely Rothkegel (Chemnitz) és Heidrun Gerzymisch-Arbogast (Saarbrücken) tartotta a szakszövegek és fordításuk megjelenítéséről (*Visualizing LSP Texts and Translation*).

Az első nap javarészt plenáris előadásokkal telt. Daniel Gile nyitóelőadásában azt hangsúlyozta, hogy a fordítóknak élniük kellene azzal a lehetőséggel, hogy a (szak)fordítási megbízásokat az adott terület szakértőjével együtt teljesítik. Ilyen módon kevesebb tárgyi tévedés csúszhat az elkészült célnyelvi változatba, kevesebb utánajárással jár a munka elvégzése, és rövidebb idő alatt készül el. Daniel Gile-t Klaus Schubert előadása követte, melyben a kommunikációs cselekvés négy dimenziójának egymáshoz való viszonyáról és megoszlásáról beszélt: a technikai tartalomról, a nyelvi formáról, a technikai eszközről (médiáról) és a munkafolyamatról. Lew Zybatow azt a kérdést feszegette, vajon van-e olyan általános módszertan, ami érvényes a fordítástudományra, vagy ez a tudományág speciális metodológiát, kutatásokat igényel.

A konferencia második napjának első plenáris előadását Klaus Mudersbach tartotta a fordítástudomány speciális problémáinak általános keretbe való foglalásáról. Mary Carroll (Titelbild/Berlin) előadása az előben történő páros feliratozásról szólt, amely elsősorban a siketek, a nagyothallók és a nyelvtanulók számára készül közvetlenül az adás ideje alatt. Saját tapasztalatairól számolt be, bemutatva a különböző módszereket, amelyekkel kikísérletezték, hogyan tudják a szakemberek közösen, kétfős csoportokban feliratozni a lehető leggyorsabban és a legkevesebb hibával az egyes televízió-műsorokat. Bernd Benecke (Bayerisches Fernsehen/München) a hangos leírás (audio description) és a fordítás kapcsolatát mutatta be előadásában. A hangos leírás egyre elterjedtebb módszer, amellyel a vakok és gyengénlátók számára az esemény, helyszín, ruházat, arckifejezés, mozdulatok stb. leírásával, illetve közbevetett narrációval teszik lehetővé a filmek lehető legteljesebb élvezetét. Felmerül a kérdés, hogy fordításnak nevezhető-e egyáltalán a hangos leírás. Ezt a kérdést járta körül előadásában Benecke, egy német film angol szinkronizált változatán keresztül. Jan Kunold (University of Saarland, Saarbrücken) a dalszöveg fordításának speciális problémáiról számolt be előadásában, Franz Schubert egyik dalát elemezve. A dalszövegfordítást holisztikus megközelítésből vizsgálta, és hangsúlyozta, hogy az általános gyakorlattal ellentétben, ebben a speciális fordítási szituációban a zene és a szöveg szétválaszthatatlan.

A harmadik nap első plenáris előadója, Mary Snell-Hornby speciális fordítási problémákat tartalmazó példákon (próza-, regény-, színháti szövegeken)

keresztül mutatott rá arra, hogy a fordítástudomány szemléletének, elveinek ismerete minden fordító számára nélkülözhetetlen, tevékenykedjenek a fordítás bármelyik területén. Nagy sikere volt a délutáni plenáris előadásnak, amelyet Minako O'Hagen tartott. A japán kultúra egyre növekvő befolyása egyebek között az animék, a mangák és a videojátékok szélesebb elterjedésében mutatkozik meg. O'Hagen kiemelte a három fenti műfaj leggyakrabban alkalmazott fordítási módjait, különös tekintettel az anime-rajongók által készített feliratos változataira, amelyek mintegy hivatalos verzióként terjednek az interneten, és egyéb körökben. Linda Rossato (University of Naples: Federico II) a humor és kultúra-specifikus fordítási kérdéseket helyezte előadása középpontjába. Saját felmérését mutatta be, melyet a *Good Bye Lenin* című film alapján végzett három elkülöníthető csoport: az egykori NDK területén élő, a nyugatnémet és az olasz nézők részvételével. Rossato a kísérlet alapján arra a következtetésre jutott, hogy a humoros illetve kultúra-specifikus részek megértésénél sokkal nagyobb különbség mutatható ki a keletnémet és a nyugatnémet közönség között, mint a német megkérdezettek összessége és az olasz közönség között, amely utóbbi a filmet szinkronizálva látta. A humor és a kultúra-specifikus információ tehát nem feltétlenül a fordításban vész el; az anyanyelvűek körében sem garantált a megértése.

A konferencia negyedik napja Delia Chiaro plenáris előadásával kezdődött, aki beszéde középpontjába azt a kérdést állította, vajon az elméletek, a tudományos leírások képesek-e lépést tartani a multimédia eszközeinek egyre gyorsabb fejlődésével. Hangsúlyozta, hogy a kutatóknak releváns és hasznos információkat kell feltárniuk és biztosítaniuk a társadalom számára. Ebből következően a konferenciákon elhangzó előadásoknak is világosan megfogalmazott célja, értelme kell, hogy legyen.

Jorge Diaz-Cintas az ötödik nap első plenáris előadását azzal a kijelentéssel kezdte, hogy az audiovizuális fordítás (AVT) nem műfaj, hanem médium. Beszélt e médium gyors technikai fejlődéséről, az ennek következtében megváltozott feliratozói szakmáról, illetve az audiovizuális fordítással foglalkozó szakembereket tömörítő szervezetekről. Lena Hamaida (Sheffield) a szleng és a dialektus feliratozásának nehézségeiről, illetve az ezzel kapcsolatos elvárásokról beszélt. Amellett érvelt, hogy igenis megkövetelhető a különböző dialektusok és szlengek átadása a feliratokon keresztül is, mivel ezek az eredetileg szóban kifejezett nyelvi jelenségek a megértés szempontjából fontos információt hordoznak. Jesús Maroto Ortiz-Sotomayor (Universitat Rovira i Virgili, Spanyolország) a nemzetközi reklámok fordításának stratégiáiról tartott előadást. A reklámfordítási stratégiák két szélsőséges fajtáját különítette el, az egyik a racionalitáson a másik az érzelmeken alapuló reklámtípusok fordítása illetve adaptálása, de hangsúlyozta, hogy ezek a kategóriák nem kizárólagosak, legtöbb esetben együttesen fordulnak elő.

Összességében elmondható a bécsi konferenciáról, hogy az előadások a fordítástudomány egy frissen körvonalazódó, új kutatási területének a „multi-dimenzionális fordítás” kutatásának igen nagy szeletét lefedték. Tulajdonképpen olyan szűkebb fordítási és tolmácsolási szakterületek látszanak itt integrálódni, melyek mindegyikében nagy szerepet játszik a közvetítő csatorna jel-

lege, a technikai adottságok, a befogadók esetleges korlátai, és a fordítónak/tolmácsnak ezért speciális feladatai vannak. Az előadások jelentős része különféle tolmácsolási metódusokat ölelt fel, mint például a konferencia, a videokonferencia vagy akár a bírósági tolmácsolás. A másik nagy csoport – mint az a konferencia címében is szerepelt – a szakszövegek fordításával foglalkozott. A harmadik nagyobb halmazba tartoztak a feliratozással, ezen belül is az élőben történő feliratozással, illetve a siketek és nagyothallók számára készült intratextuális feliratozással foglalkozó előadások. Végül, de nem utolsó sorban, kiemelkedő helyen szerepelt a hangos leírás témája is. A szekciók logikusan, jól voltak összeválogatva, csak elvétve zajlott párhuzamosan két hasonló témájú előadás. A 2007-es bécsi konferencia a *Marie Curie EU High Level Scientific Conference Series* sorozat harmadik – és egyelőre úgy néz ki, utolsó – állomása volt, remélhetőleg a szervezők a konferenciasorozat nagy sikerére való tekintettel mégiscsak terveznek majd folytatást.